

Přednáška vývojové teorie a dospělost

- Evoluční pohled na člověka - vazba na téma partnerství a rodičovství v dospělosti
- Sociálně kognitivní teorie vývoje – vazba na téma učení a seberegulace v dospělosti
- Teorie a koncept vývojového úkolu – vazba na téma dospělé role a identity v dospělosti

Vývojová psychologie

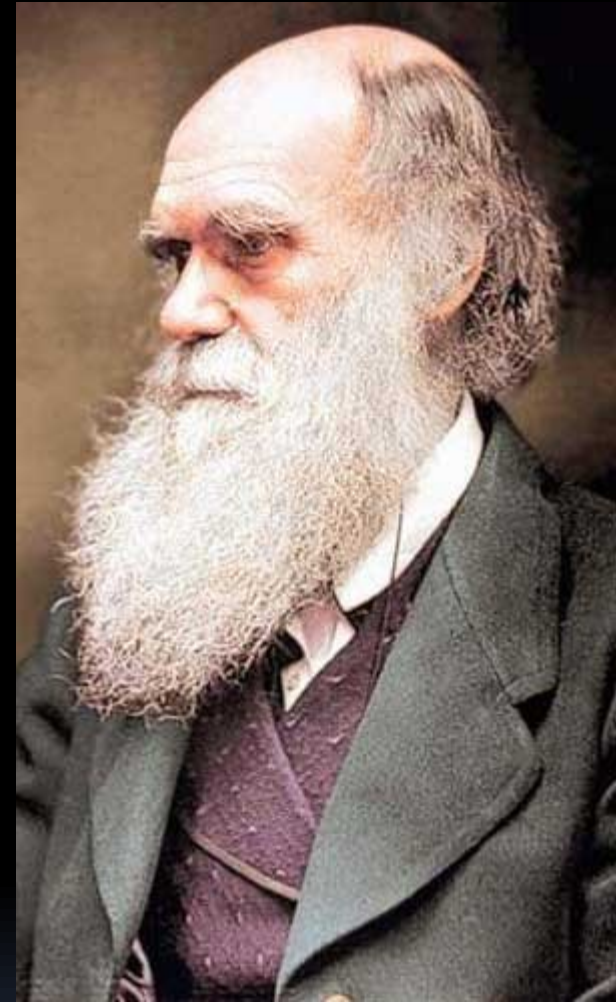
Teorie vývoje II

- 1) Evoluční pohled
- 2) Sociálně kognitivní přístupy
- 3) Life span development

Evoluční teorie - etologie a sociobiologie

Počátek tohoto směru uvažování Ch. Darwin (1859) : evoluční vývoj je organizován podle dvou základních kritérií:

- **Přežití**
- **Reprodukce**

Etologie

- Je to studium zvířecího chování se zvláštním zřetelem k chování v přirozeném prostředí (včetně primátů a v rámci primátů i lidí). (Lorenz, 1935, 1963, Tinbergen, 1953, 1973).
- Zdůraznění biologických faktorů v chování živočichů a dále hledání paralel mezi chováním zvířat a lidí.
- Chování druhu je z větší či menší části založeno na daných způsobilostech (capacities) a odpovědích organismu na podněty z prostředí (responses).
- Mnoho z chování je předem naprogramováno jako reakce na ohrožení - základní reakcí - boj nebo únik.
- *Fixed action patterns (EAPs)* - speciální podněty evokují a uvádějí do pohybu určitý sled činností, které zabezpečují přežití

Etologie

Specifický význam mají programy, které:

- **facilitují reprodukci (námluvy, rituály, signalizace sexuálního zájmu),**
- **maximalizují chování, které vede k přežití mladých jedinců (stavba hnízda, ukrytí mláďat v případě ohrožení)**

Sociobiologie (Wilson, 1975)

- **Velká váha genetickým faktorům pro organizaci skupinového a sociálního chování**
- **Centrální teze: je silný příčinný vztah mezi úspěšnou sociální adaptací a úspěšnou genetickou reprodukcí.**
- E. O. Wilson: *O lidské přirozenosti*. Lidové nakladatelství, Praha 1993

Sociobiologie

Každé prostředí má limitované zdroje a člověk musí soupeřit s podmínkami, aby přežil. Přežití je řízeno sobeckými (sebezáchovnými) motivy. Problém *homo sapiens* jako vysoce vyvinutého druhu je:

- úspěšné soupeření vyžaduje relativně rychlé osvojování jak kompetitivních tak kooperativních dovedností – člověk musí balancovat mezi egoistickou a allocentrickou motivací,
- další potřebou je předat tyto dovednosti svým potomkům, tj. *posílit rod, aby přežil.*

Sociobiologie

Dvě základní strategie přežití (Plooiy, 1990):

- a) hodně potomků a malá péče (malé tělo, rychlá maturace, časná sexuální reprodukce, krátký život, malá inteligence, nízká úroveň sociální organizace druhu, krátká a malá péče rodičů)

- b) málo potomků, velká péče (velké tělo, pomalá maturace, pozdější reprodukce, vyšší sociabilita, altruismus)

Evoluční psychologie:

- Kritika „běžného pohledu sociální vývojové psychologie“

David M. Buss (1995,1994)

Současný sociálně psychologický pohled

- Podle rozšířených sociálně vývojových psychologických teorií současnosti („Gender role theory“ - Parsons, 1955; Spence, 1985; Eagly, 1995) jsou muž a žena v konkrétní společnosti „odlišně umístěni“ do různých rodinných a profesních rolí.
- Muži - odpovědnost, ochrana, a podpora rodiny
- Ženy - péče o potomstvo - viz známé stereotypy
- Důraz na tyto socializované role vysvětluje psychologické rozdíly mezi ženami a muži

Předpoklady

- Muž a žena jsou bazálně identičtí, liší se pouze v oblastech, ve kterých byli socializováni.
- Z toho vyplývá tzv. „pasivní konstrukce rozdílů“ (muž je v socializaci označen za „ochránce“, proto „musí“ být agresivnější).
- Není ale jasné, kdo ho označil, koho přání naplňuje
- Implicitní předpoklad je i to, že jednatel je „pasivní příjemce“ toho, co je označeno jako „role“.

Z hlediska evoluční teorie jsou všechny tyto předpoklady podivné

- Podle Busse se muž a žena liší v oblastech, které souvisejí s odlišnými adaptačními problémy obou pohlaví (adaptační problém ve smyslu evoluce - přežití jedince a vývoje druhu). Nejde tedy o „socializační nálepku“ ale skutečný rozdíl v adaptaci na život.
- Klíčová otázka podle evolučních psychologů – „sex differences“, tj. rozdíly jsou mezi pohlavím, teprve sekundárně v rodu (gender). Jinak řečeno - není to v psychologických rozdílech, ale v odlišnostech adaptivních mechanismů.

Otázky

- (a) Ve kterých oblastech života mají ženy a muži odlišné adaptivní problémy?
- Základní premisa: obě pohlaví (sexes) se neliší tam, kde mají stejné adaptační těžkosti nebo podmínky (např. při adaptaci na teplo, chlad nebo hlad - všichni mají např. stejné potní žlázy, mají podobné chutě a další fyziologické potřeby.
- Odkaz Darwina (1871) - teorie přirozeného výběru a přežití
- Odlišné adaptační problémy se týkají sexuálního chování. Sexuální chování je projevem pudu sebezáchovy a potřeby přežít, stejně jako např. uspokojování dalších fyziologických potřeb.

Primární oblasti rozdílů definuje sexuální selekce (soutěž).
Má dvě formy:

- příslušníci jednoho pohlaví se v procesu sexuálního chování překonávají navzájem (velikost, síla, sociální dovednosti, moc...)
  - to vše zvyšuje frekvenci sexuálních příležitostí (tedy zajišťuje lepší adaptaci na život)
  - členové jednoho pohlaví projevují preference žádoucích kvalit svého druhu či své družky. Pokud členové jednoho pohlaví tyto preference zjevují, vytváří se koncept intersexuálně sociálně žádoucího chování.
-

(a) Co jsou pohlavně diferencující psychologické mechanismy, které ze vyvinuly jako odpověď na specifické adaptivní problémy obou pohlaví?

- rodičovská nejistota u mužů a u žen
- „nejistota otcovství“ („mama’s baby, papa’s maybe“)
- „nejistota plnohodnotného mateřství“
- identifikace „hodnotných žen“ z hlediska reprodukce - jak to mají muži poznat
- identifikace „hodnotných mužů“ z hlediska reprodukce - jak to mají ženy poznat?
- rozdíl je v tom, že muž v průběhu života tu má více možností a pokusů, aby ukázal, že je fertilní (žena jen v jednom krátkém období jednou měsíčně a celkově v kratším období života)
- další rozdíl je i v tom, že ženy investují více do přímé péče o potomstvo - z toho vyplývá větší zájem o „hodnotný sex“ (z hlediska fertility) - proto více soupeří při hledání „hodnotného muže“
- muži mají snadnější přístup k „hodnotnému sexu“ než ženy - nejen z hlediska fertility ale i z aspektu péče o potomstvo (u žen - minimálně období těhotenství je handicap)
- nejistota v hledání „hodnotného partnera“. Větší e u žen, protože to ohrožuje perspektivu zabezpečení přežití potomka. . Pokud je žena schopna takového partnera identifikovat, má adaptivní výhodu (vůči jiným ženám)
- nejistota, že „hodnotný partner“ bude ochoten do reprodukce investovat (konotace slova „udržet si partnera“)

D. M. Buss shrnuje:

- pohlavní rozdíly nejsou „pasivní konstrukcí“ a produktem socializace, je výsledek aktivních adaptačních a evolučních mechanismů člověka
- také na úrovni jednotlivce nejde o „pasivní chování“ ale o aktivní strategii ve smyslu co nejlepší adaptace a zajištění co nejlepších životních podmínek (kvality života?)
- pohlavní rozdíly (sex differences) nejsou arbitrární, tj. svévolné a vnucené - spíše je to tak, že si každé pohlaví vytvořilo v procesu evoluce predispozice, které jim umožňují co nejlépe dosáhnout cílů, které považují za „kvalitu života“

Prostředí evolučních adaptací

Cca:

- 1 milion let žil člověk jako lovec a sběrač
- 400 tisíc let umí rozdělávat a udržovat oheň
- 100 tisíc let vyrábí a používá nástroje
- 10 tisíc let se věnuje zemědělství
- 1 tisíc let žije ve městech
- 35 let používá osobní počítače
- 25 let používá internet
- 10 let používá sociální sítě

Limitace biologických teorií

Mají retrospektivní pohled, nedá se na jejich základě moc predikovat

Neuvažují tolik o mediačním vlivu kultury (např. při reprodukci)

Nevysvětlují individuální zvláštnosti

Sociálně-kognitivní teorie učení

„Z hlediska teorie sociálního učení, lidská podstata je charakterizována jako obrovská potencialita, která může být utvářena sociálními vlivy do nejrůznějších forem“ (Bandura, 1986).

Sociálně-kognitivní teorie učení

Podle A. Bandury je základem vývojových změn **observačnímu učení.**

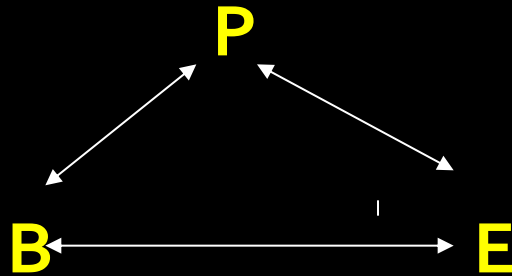
Imitace (nápodoba) – přímé opakování reakcí a jednání druhých

Modelování - nepřímé učení pozorováním, je to složitější proces, jde nejde jen o přímé pozorování, ale o výsledek sociální interakce (zpětná vazba, posilování, vztah mezi dítětem a dospělým, širší souvislosti prostředí)

Sociálně-kognitivní teorie učení

(Bandura 1986)

Triadický reciproční determinismus:

B - chování, P - kognitivní a další vnitřní vlivy (personal), E - vnější prostředí

Model počítá s tím, že kromě vzájemného průběžného ovlivňování vystupuje někdy jeden faktor do popředí

Sociálně-kognitivní teorie učení

Zřetel k *životní cestě člověka*:

- chování je ovlivňováno anticipací (předjímáním) dalších životních etap,
- člověk si následující kroky své cesty aktivně volí,
- tuto volbu znesnadňuje celá řada nečekaných vlivů

Sociálně-kognitivní teorie učení

- Svoboda je psychologicky chápána jako **možnost sebeovlivňování**, dále jako množina voleb, na které má člověk právo, aby je uplatnil
- Plastičnost povahy člověka souvisí s jeho obecnými schopnostmi či způsobilostmi (capabilities). Ty jsou ve vývoji buď kultivovány nebo zůstávají nerozvinuté
- schopnost symbolizace – zpracování vnější zkušenosti do vnitřních modelů, zkušenost získává formu, obsah a význam,

Sociálně-kognitivní teorie učení

- ◎ **schopnost myšlenkové anticipace** - umožňuje předjímání a formulaci budoucích cílů. Kognitivní reprezentace těchto cílů pak silně ovlivňuje přítomnost
- ◎ **schopnost autoregulace** – umožňuje přijímání vnitřních standardů, hodnocení diskrepance mezi těmito standardy a činnostmi, vznik sebehodnocení a z něho vyplývající reakce v příštím chování,
- ◎ **schopnost autoreflexe** – hodnocení a měnění vlastního myšlení, posuzování vlastních schopností, vyrovnávání se s rozmanitostí situací. Má metakognitivní charakter.

Vývoj jako konceptualizace vlastního životního prostoru (K. Lewin, 1939)

- Klíčové tu je, jak člověk percipuje a interpretuje svoji aktuální životní situaci. Ta zahrnuje jak prvky fyzikálního a sociálního prostředí, tak i sebereflexi subjektu (motivy, potřeby, cíle, překážky, minulou zkušenost atd.).
- $B = f(P, E)$
- Sociální lokomoce

Ekologický model vývoje (Bronfenbrenner, 1974, 1979).

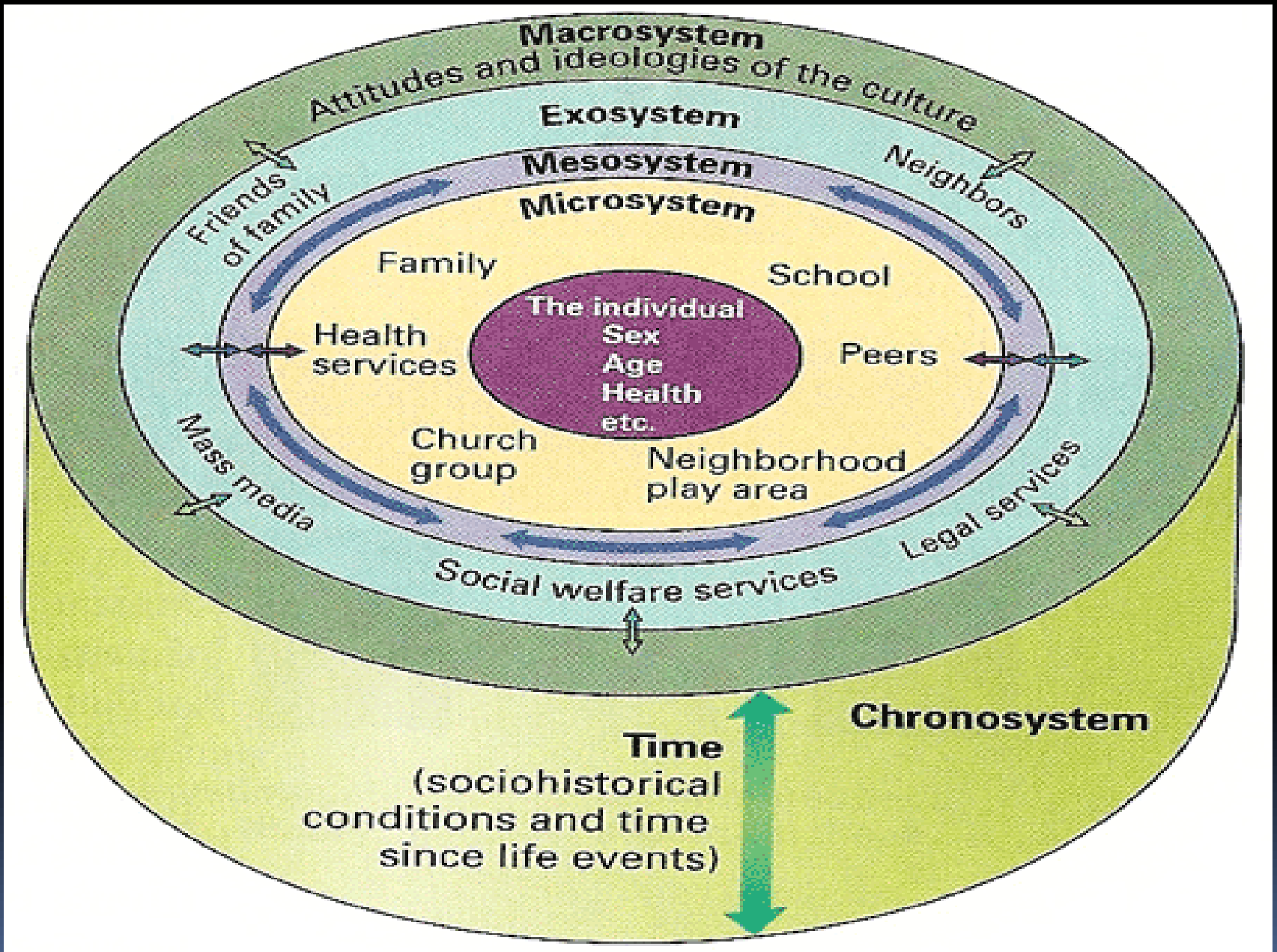
Dvě základní teze:

1. V raných fázích vývoje a v rozšířené podobě i později se vývoj člověka děje prostřednictvím recipročních procesů interakce mezi aktivním, vyvíjejícím se biopsychologickým lidským organismem a druhými lidmi, objekty, symboly a jeho bezprostředním okolím.
2. Interakce v bezprostředním okolí jsou proximální procesy (dítě – rodič, dítě – dítě, školní prostředí atd). Forma, obsah, síla a směr proximálních procesů ovlivňují systematicky vývoj jednotlivce (interakce – osoby – podmínky prostředí).

Ekologický model vývoje

- **Prostředí, ve kterém vývoj probíhá, je možné diferencovat na**
  - (a) mikrosystém**
  - (b) mezosystém**
  - (c) exosystém**
  - (d) makrosystém**
  - (e) chronosystém**

Mikrosystém

Jsou konkrétní osoby, které bezprostředně ovlivňují vývoj jednotlivce, se kterými dotyčná osoba přichází běžně do kontaktu. Primárním mikrosystémem dítěte je rodina, dalším je školní třída, také různé sportovní a zájmové skupiny plní tuto funkci. Mikrosystémy se vzájemně překrývají - jeden člověk vstupuje v různých rolích do různých mikrosystémů.

Mikrosystémy se mění a v průběhu adolescence a dospělosti narůstá jak jejich počet, tak jejich význam. Zdravé mikrosystémy jsou založené na reciprocitě, nemocné na asymetrii a manipulaci.

Mezosystém

- Je komponován jako síť mezi jednotlivými mikrosystémy. Důležité jen nejen množství mikrosystémů, které se dostávají do sítě, ale především vztahy mezi nimi. Některé se dostávají do vzájemných interakcí častěji (např. rodina a škola, pracovní skupina a rodina), jiné jen zřídka (např. vrstevnická parta a rodina).
- Analýza vztahů mezi mikrosystémem a mezosystémem může napovědět mnohé o tom, zda vývoj v dané etapě zakládá problémy a rizika (chudost mezosystému, důležitost začleněných mikrosystémů, izolace nejdůležitějších mikrosystémů, divergence mikrosystémů v hodnotových preferencích).

Exosystém

- **Vzniká rozšířením mezosystému o další formální a neformální sociální struktury.**
- **Jednotlivec do nich sice obvykle nevstupuje jako aktivní účastník, nicméně je těmito strukturami ovlivňován (širší komunita, ve které dotyčný člověk žije).**
- **Změny v exosystému se mohou života jednotlivce nepřímo velmi dotýkat (např. změna zaměstnavatele, nová zákonná norma, reorganizace a pod.).**
- **Jestliže začne v některé části exosystému přímo participovat (např. jako člen obecního zastupitelstva), stává se tato složka součástí jeho mezosystému.**

Makrosystém

- Vzniká jako propojení jednotlivých exosystémů. Je to soubor ideologií, přesvědčení a názorů jednotlivých dílčích kultur, etnických skupin atd. Zahrnuje rovněž masmédia, tradici a neinstytucializované normy, na druhé straně je tvořen oficiální politikou a vládní reprezentací.
- Makrosystém se při psychologickém zkoumání často přehlíží, ač ve skutečnosti může vývoj velmi specificky ovlivňovat (např. vliv masmédií na ochranu proti AIDS nebo např. prezentace rozvodu jako možného a běžného jevu v dané společnosti).
- Tak jak se mění politické, ekonomické, sociální a kulturní podmínky, mění se velmi výrazně i život jednotlivých věkových skupin (pojetí dospívání, aktivní stáří, výkonová orientace v dospělosti).

Chronosystém

- Nejde pouze o věk dítěte, ale spíše o časové souvislosti – osobní, rodinné, sociální, dobové.
- Konkrétní epocha vždy poznamenává vývoj (např. vývoj v 80. letech a 90. letech u nás)

Vývojový úkol

(Havighurst, 1948)

- Pro naplnění vývojového úkolu nabízí konkrétní společnost (kultura) určité osvědčené vzorce chování (patterns), pokud je člověk nerespektuje a volí svou vlastní, odlišnou cestu, je často sankcionován.
- Některé úkoly jsou z vývojového hlediska kontinuální, začínají již v dětství a období adolescence by je mělo završit (např. Rozvoj sebepojetí a utváření identity). Jiné jsou specifické právě pro adolescenci (např. změna vztahů k dospělým), tzn. demonstrují, že toto vývojové období má v sobě i prvky diskontinuity
- "Teachable moment", (Havighurst, 1948), tj. jakýsi senzitivní okamžik pro zahájení učení. Je-li toto krátké období optimálního startu promeškáno, je mnohem obtížnější úkol následně zvládnout.

Vývojový úkol

Přeběhnutí vývojového úkolu – je spojeno s řadou obtíží.

Např. předčasný sňatek a rodičovství patnáctileté dívky, životní dráha výjimečně talentovaného adolescenta (např. umělce, sportovce a pod.).

Jedno stádium je přípravou na druhé

Každý vývojový úkol má svoje průměty i do jiných období - důležitá je predikce i retrospektiva

Stadium vývoje								
8. Zralý věk – stáří								integrita vers. nevyrovnnost
7. Dospělost							produktivnost vers. Stagnace	
6. Raná dospělost						intimita vers. izolace		
5. Adolescence	perspektiva vers. zmatek	sebejistota vers. vys.sebeuvěd.	experimentování vers. fixace	učení se vers. neschopnost	identita vers. zmatek	sex.polarizace vers. bisexualita	vedení a řízení vers. zmatek	ideol. závazek vers. zmatek
4. Školní věk				kvalita vers. podřadnost				
3. Předškolní věk			iniciativa vers. vina					
2. Rané dětství		autonomie vers. nejistota						
1.Útlé dětství	důvěra vers. nedůvěra							

Ideál dospělosti: J.R. Kipling: Když., (1895/1910).

Když bezhlavost svým okem klidně měříš, ač tupen, sám že nejsi bezhlavý, (vnitřní kritéria sebehodnocení, autonomie)

když podezříván, pevně v sebe věříš, však neviníš svých soků z bezpráví, (sebedůvěra, tolerance)

když čekat znáš, ba čekat beze mdloby, jsa obelháván, neupadat v lež, (trpělivost, odstup od situace)

když nenáviděn, sám jsi beze zloby, slov ctnosti však nadarmo nebereš, (moudrost, nadhled)

když umíš snít a nepodlehnout snění, když hloubat znáš a dovedeš přec žít, (kreativita, uvolněnost)

když proti triumfu a ponížení, jak proti svůdcům společným jsi kryt, (autonomie v sebehodnocení, sebedůvěra)

když nezoufáš, nechť pravdivá tvá slova, lstí bídáků jsou pošlapána v kal, (optimismus, pozitivní přístup k životu)

když hrouť se tvé stavení a znova jak dělník v potu lopotíš se dál, (vytrvalost)

když spočítat znáš hromadu svých zisků, a na jediný hod vše riskovat, (odvaha)

zas po prohře se vracet k východisku a nezavzdychnout nad hořem svých ztrát, (houževnatost)

když přinutíš znát srdce své a čivy, by s tebou vytrvaly nejvěrněji (věrnost, odpovědnost)

ač tep a pohyb uniká ti živý a jen tvá vůle káže ?Vytrvej!?, (vytrvalost, trpělivost)

když něhu sneseš přílišnou i tvrdost, když svůj jsi, všem nechť druhem jsi se stal, (partnerství)

když sbratřen s davem, uchováš si hrdost a nezpyšníš, byť mluvil s tebou král, (hrdost a přiměřenost)

když řekneš si: ?Svémi vteřinami všemi, mně, čase, jak bych závodník byl, služ!?, (zaměření na přítomnost)

pak pán, pak vítěz na širé jsi zemi a co je víc: pak, synu můj, jsi muž!

Co ještě dodat? Soucit, solidarita, nezištnost...

Vývojové úkoly jsou kulturně a historicky podmíněny

▪ Zralý člověk (English & Pearson, 1963):

- Má být schopen vykonat přiměřené množství práce každý den, aniž by byl nadměrně unaven a má pocítovat, že jeho práce je užitečná
- Má být schopen udržovat dlouhotrvající přátelství s několika bližšími lidmi
- Má mít dobrou sebedůvěru – nemá být stále týrán pocity viny a nadměrnou nerozhodností
- Má jednat s každým člověkem s náležitými ohledy a bez předsudků
- Má být schopen běžného heterosexuálního styku bez pocitů viny a bez zábran a má být schopen dávat a přijímat lásku a něhu
- Má zvyšovat svůj zájem o blaho lidí v stále širším okruhu (svoje vlastní, rodiny, přátel, komunity, státu, národa, obecné blaho)
- Má mít zájem na zlepšování svých životních podmínek, aniž by tak činil na úkor dalších členů společnosti,
- Má být schopen změnit práci ve hru, v odpočinek, četbu, v radost z přírody, z umění
- Má se umět oprostit od nežádoucího napětí, když vykonává své denní povinnosti a když se vyrovnává s překážkami
- Má být spolehlivý, otevřené mysli, ochoten usilovat o zlepšování sebe sama a o dosažení moudrosti
- Má mít zájem o předávání svých těžce získaných vědomostí mladším

R.Havighurst (1948): Úkoly pro střední věk

- Akceptace a adaptace na fyziologické změny (např. menopauza, úbytek fyzických sil, drobné kognitivní změny) („teachable moment“)
- Dosažení a udržení spokojenosti s vlastní pracovním uplatněním
- Adaptace na stárnutí a stáří vlastních rodičů (včetně případné péče o ně)
- Pomoc vlastním dětem na cestě k jejich dospělé zodpovědnosti
- Sociální a občanská zodpovědnost a participace
- Respekt a úcta k partnerovi/partnerce
- Rozvoj volnočasových aktivit

Co je dospělost

- <https://www.youtube.com/watch?v=WlpK39s6qOo>
- “Dospívání je krásná doba, dospělost je padesát let zodpovědnosti. Takový ten „rozklad“. Neříkám, že se netěším, ale věk patnácti šestnácti už nevrátíte...” (filmová herečka a topmodelka, 19 let).
-
- “Dospělost je hranice, která odděluje jednu část života od druhé. Nikdy není přesně určená. U každého člověka se dospělost projevuje jindy. Já rozdělují dospělost na „suchou“ a „záživnou“. Ta suchá je, že dospějete tehdy, když dosáhnete věku 18 let. Já mám raději tu záživnou, která se rozpoutává tehdy, když je člověk opravdu poučen o životě a připouští si, že je dospělý. Někteří lidé ani nedospějí. Jsou stále plni elánu do života, smyslu pro humor a radosti.... (student, 18 let).
-
- “..až jednou budu úplně dospělý, pak konečně začnu ctít veškeré konvence, pronášet ty správné banality, začnu dělat kariéru a vydělávat peníze. Říkal jsem to jako z legrace a myslel to vážně...” (básník a novinář, 50 let).

Normativní pohled na dospělost:

Koncept vývojových úkolů (G. Vaillant)

- 1. **Dosažení identity a intimacy** (separace od rodičů, stabilizace názorů, hodnot, přesvědčení, reciproční dlouhodobý vztah)
- 2. **Konsolidace kariéry**. „Usazení se v povolání“ které považuje za hodnotné – jak pro sebe, tak pro společnost. Práce je zdrojem spokojenosti, uplatnění kompetence, možností kompenzace nezdarů z jiných oblastí života a dlouhodobého zakotvení (commitment). Všechny tyto parametry může mít ale dlouhodobá péče o děti
- 3. **Generativita**. Zahrnuje obětavost a kapacitu dávat druhým. Znamená být ve vztahu/vztazích, kde „dávání“ nekontroluji a nesrovnávám s tím, kolik dostávám. Kromě rodičovského či partnerského chování se může týka např. role mentora.
- 5. **„Být nositelem poselství“ (Keeper of the Meaning)**. Manifestace jako as předávání určitých hodnot a tradic, propojení generačního poselství.
- 6. **Dosažení integrity**. Dosažení pocitu míru a jednoty s vlastním životem a s okolním světem

Cesta dospělosti (D. Levinson)

Časná:

- **1. Tranzice časně dospělosti (17-22).** Opouštění adolescence, ukončení střední školy, právní plnoletost
- **2. Vstupování do dospělého světa (22-28).** Období konkrétních rozhodnutí, týkajících se studia/povolání, partnerství, přátelství, hodnot, životního stylu.
- **3. Tranzice 30 (28-33).** Změna životního stylu s přijetím dlouhodobých důsledků (manželství, rodičovství).
- **4. „Usazení se“ (33-40).** Stabilizace životního stylu, přijetí denní rutiny, propracování a další optimalizace životních cílů, plné ztotožnění se všemi atributy statusu dospělého, přijetí plné zodpovědnosti za svůj život.

Cesta dospělostí (D.Levinson)

střední:

- **5. Tranzice středního věku (40-45).** Často je spojována s tzv. krizí. První vážné hodnocení dosavadního života, přehodnocování přítomnosti a perspektiv. Proměna životních hodnot a toho, jak druzí (a společnost) nahlíží na „můj život“ a „mojí perspektivu“. Přijetí ohraničenosti vlastního života s perspektivou stáří a reality vlastní smrti.
- **6. Vstupování do střední dospělosti (45-50).** Nová rozhodnutí ohledně budoucnosti, stabilizace po změnách v životním stylu (více rekreace)
- **7. Tranzice 50 (50-55)** Období percepce vlastních limitů a nezvratnosti změn, přehodnocování přítomnosti a budoucnosti, zejména pokud neproběhla krize už dříve
- **8. Kulminace středního věku (55-60)** Vyšší uspokojení ze života, pokud tranzice proběhla úspěšně

Cesta dospělostí (D.Levinson) pozdní:

- **9. Tranzice 60** (60-65) příprava na důchod, výraznější úbytek fyzických sil. První vážná životní bilance
- **10. Pozdní dospělost** (65 +) Ztotožnění s novou životní situací, s důchodem, s vlastním stárnutím

Partnerství a rodičovství

- přehodnocení významu partnerství, mění se pojetí intimacy (symbióza vers. soužití, vyšší míra introverze ve vztahu, v krizové variantě pocit osamělosti)
- Mýtus poslední šance (potvrzení vlastní hodnoty jako atraktivního partnera)
- Odlišná percepce partnerství a rodičovství u dětí a rodičů

-
- Sebepojetí dospělého je „zasaženo“ dospělou rolí
  - Ambivalentní postoj k nastupující dospělosti vlastních dětí
  - Rodičovské self-efficacy a oslabení rodičovské autority

Partnerství a rodičovství

- Odlišnost vzájemné percepce a očekávání dětí a rodičů
- Sebepojetí rodiče je relativně uzavřené samo do sebe (sebe obranné mechanismy)

Our current study on emerging adults and their parents

Based on data from ongoing longitudinal research “Paths to Adulthood”

2011 – 2016, 1 664 respondents aged 18-23 in Wave 1, 1073 in Wave 4 (2013) and 690 respondents in Wave 8 (2015)

Sample characteristics:

- 75% females
- 16% graduate school; 57% college; 4% community college; 10% grammar school; 8% specialized secondary school; 10% work (6% study&work); 3% unemployed
- Living with parents (41%), living with partner (15%), living with friends (41%)

The follow-up research of EA respondents’ parents (in June 2015).

This sample consists of 234 mothers and 141 fathers and their data are paired with the data of their children.

Methods:

Autonomy scale: The 7-item subscale of autonomy from the general version of the Basic Psychological Needs Scale based on the Self-Determination Theory (Deci, Ryan, 2000). It measures the general feeling of self-governance or agentic autonomy currently perceived by the respondent. Items like "I feel like I am free to decide for myself how to live my life." use a 7-point response scale from *not true at all* (1) to *very true* (7). ($\alpha = 0.70$)

Identity Style Inventory IV, (Berzonsky, 2003). Czech version: Informational style, Normative style, Diffusion Style.

Subjective developmental status: I feel as: teenager/adolescent, "in-between" (not adolescent not adult), adult.

Experiences in Close Relationships (Relationship Structures questionnaire of the Experiences in Close Relationships-Revised ; Fraley, Waller, & Brennan, 2000). Participants assess their attachment orientation in close relationships: with mother and with father. They assess two fundamental dimensions underlying attachment patterns:

Anxiety - it represents the extent to which people tend to worry about attachment-related concerns, such as the availability and responsiveness of an attachment figure.

Avoidance - this dimension represents the extent to which people are uncomfortable opening up to others and depending on them.

Decision-making autonomy: How much are parents involved in emerging adult's everyday decision-making?

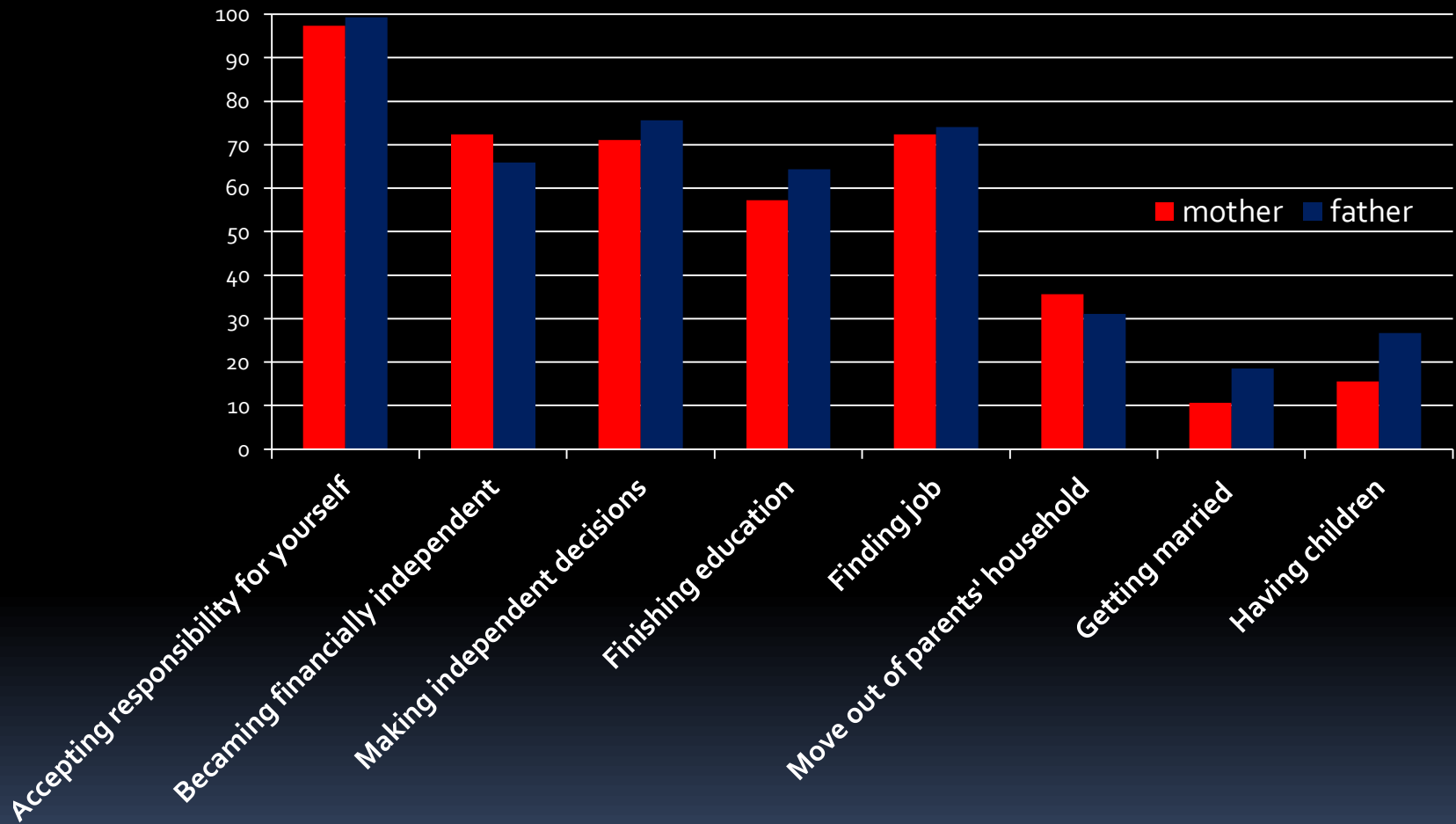
What to wear, eat, read, watch. Whom to go out with... 18 items,

Options: (a) *my parents tend to get very involved (forbid, press)*, (b) *my parents state their opinion but let me decide*, (c) *my parents leave the decision up to me*, (d) *my parents do not care about this*

Method for parents (separately for mothers and fathers)

- **Assessment of the level of adulthood** (ad hoc inventory inspired by the study of M. Kloep & L. Hendry (2010). Six items, e.g. „My son/daughter is taking responsibility for his/her life“ were assessed on four point scale (alpha .83).
- **Parental perception of subjective developmental status:** „I see my son/daughter: as adolescent, not fully adult, fully adult“
- **Emotional closeness** (adopted for parents according to Aquilino, 1997). Six items regarding global relationship quality with child (rated from 0 = really bad to 10 = absolutely perfect, alpha .81) .
- **Autonomy in decision-making** (adopted for parents according to Qin, Pomerantz, & Wang, 2009), 15 items, alpha .88.
- **Parental support and assistance** (adopted according Fingerman, Miller, Birditt, & Zarit, 2009). Practical support (household, living situation), financial support, sharing in communication. Three items for each domain.
- **Other questions regarding an assistance and support of their children**

Which of the following do you think is most important for becoming an adult?
Reports of **mothers** (n = 225) and fathers (n = 135)

With the exception of the item „having children“, no significant differences between mothers and fathers were found

Parental assessment of the adulthood of their children:
How is it related to some aspects of their support and assistance?

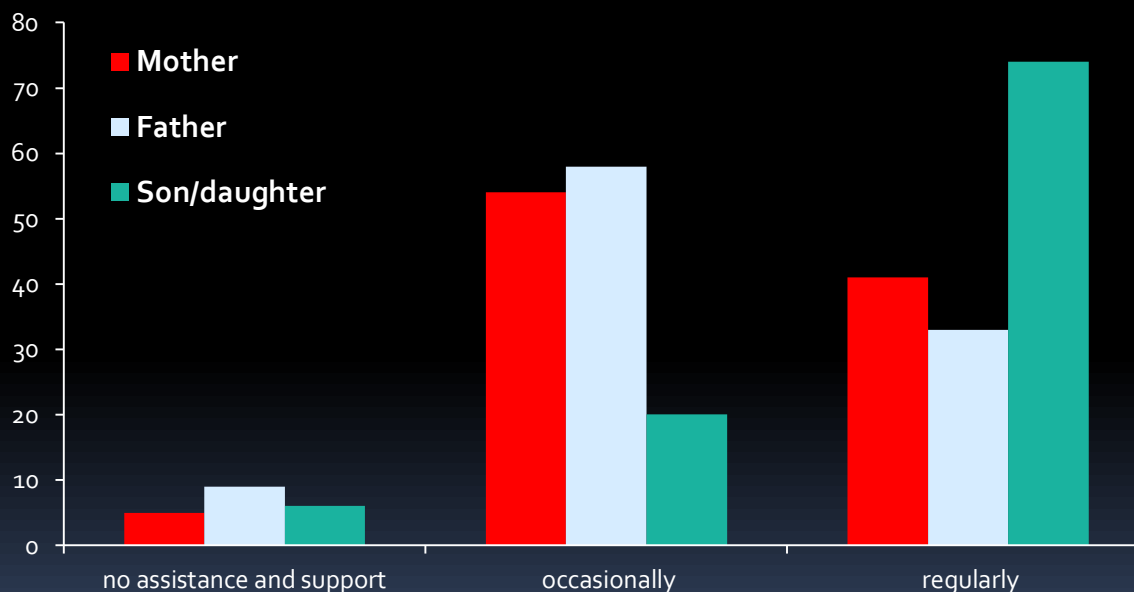
Assessment of adulthood	Acceptation of child's life style	Autonomy in decision-making	Sharing in communication	Practical support	Financial support
	(r_s)	(r_s)	(r_s)	(r_s)	(τ_c)
A view of mother (n = 231)	21**	29***	10	- 21**	- 27***
A view of father (n = 140)	46***	22**	04	- 03	- 15

If parents see their child as having many attributes of adulthood they also accept his/her life style and an autonomy in decision making.
Sharing in communication with child is not related to assessment of his/her adulthood.
Mothers (but not fathers) provide less practical and financial support of child if they see their daughter or son as having many attributes of adulthood

A perception of parental support and assistance

Parents: When you look back over the past year, how would you describe the support or assistance you provide to your son/daughter?

Children: When you look back over the past year, how much support or assistance you received from your parents?

Assessments of parents and children are different

However, no relationship between parent's view and child's was found.

A perception of parental support and assistance

- It is evident that parents and emerging adults both perceive high importance of support and assistance.
- However, based on the inspection of our data, it seems these supporting activities of parents are not directly meant to support to the identity formation and autonomy of their children (no significant relationships were found). **To help adult children and to accept such help seems to be a generally accepted cultural standard in Czech society.**

Summary: Parental support

- We found only a few associations between the parent reports of support and EA reports.
- More generally, parents' assessments and support are not directly proportional to the youth's transition to adulthood and autonomy development.
- It appears that the psychosocial development of emerging adults is more closely related to how they themselves assess their current situation and parents.